

דבר העורך

בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי

כתוב **בפסוק** (בראשית פרק מח פסוק כב) אָשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֹמְרֵי בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי, ותירגם אונקלוס 'בצלותי ובבעותי', שיעקב אבינו אומר לבניו שבכח התפילה לקח מיד האמורי.

וביאר **המשך חכמה** (שם) ש'צלולת' הוא הנוסח הקבוע של התפילה המשול לחרב, שיש להבחין בהפסוק המיוחד כח לפעול מצד עצמו. ו'בעותי' הוא הבקשה הפרטית שאין בה כח לפעול מצד עצמה רק מצד הכוונה, וכפי גודל הכוונה שמישים נפשו בכפו כך תתקבל הבקשה, ומשולה לקשת שבעצמו אינו מזיק רק מכח היורה, וכפי מתיחת הקשת יגבר כח החץ.

וההבדל ביניהם, שבתפילה הקבועה הכוונה אינה מעכבת, ואם כיון לבו בברכת אבות יצא, ומספיק כוונה מועטת, כמו חרב. אבל בתפילה שמחדש מעצמו על צרכיו, צריך כוונה יתירה כמו קשת, כמבואר **בגמ'** (ברכות דף כט:): שרב זירא אמר, שהוא צריך לחדש דבר בתפילתו, וירא שמא יהיה טרוד, שחשש בהוספה, ולא בעיקר התפילה.

והמחיש **הג"ר שמשון דוד פינקוס זצ"ל** (שערים בתפילה עמוד קט), שאם אדם רוצה להפיל חומה באמצעות כדור ברזל, צריך כוחות עצומים להפיל את החומה, אבל אם יש בכדור חומר נפץ, בפעולה קלה מפעיל את החומר נפץ ומפיל את החומה. כך גם בתפילה שהאבות הקדושים חידשום, ואנשי כנסת הגדולה קבעום, ובאמירת פרקי תהלים שחיבר דוד המלך, הכח גדול ועצום בעולמות העליונים, שפועל בצירוף הכח של מתקני התפילות.

ברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

בקשות פרטיות בתפילה

בְּקֶשׂ רַחֲמִים פְּעֻנֵי בְּפֶתַח

תננית: במסגרת סדרת הגיליונות בנושא 'תפילה כהלכה', מוקדשים הגיליונות שלפנינו לנושא 'בקשות בתפילה'. הגיליון הנוכחי 451 'בקשות פרטיות בתפילה'. גיליון 452 'בקשות פרטיות בשבת'. גיליון 453 'בקשות פרטיות בראש השנה'. גיליון 454 'בקשות פרטיות ביום הכיפורים'.

במאמר שלפנינו יתבאר; האם מותר וראוי לבקש בקשות פרטיות באמצע תפילת שמונה עשרה? באיזה מקום נכון להוסיף בקשות; ג' ראשונות, ברכות אמצעיות, 'שמע קולנו', ג' אחרונות, 'אלוקי נצור', לפני 'היהו לרצון', אחרי 'היהו לרצון'.

תנאי ההוספה; בתחילת הברכה או באמצע או בסופה, לשון יחיד או לשון רבים, מעין הברכה או כל בקשה, על ההוה שהחולה יבריא או גם על העתיד שלא יחלה?

1. שואל אדם צרכיו

מבואר **בגמ'** (עבודה זרה דף ז: דף ת. וחלק מוזכר גם בברכות דף לא.) 4 מימרות בנושא בקשות פרטיות בתפילה; א. נחום המדי אומר, שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ב. מוסיף רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר. ג. מוסיף רב חייה בר אשי אמר רב, אם יש לו חולה בביתו מזכיר אותו ב'רפאנו', ואם צריך לפרנסה אומר ב'ברך עלינו' (ויבואר להלן שנחלקו הראשונים האם ב' וג' הוא אות דין או לא). ד. מוסיף א' 'הושע בן לוי, אם בא לומר אחר תפילתו, אפילו כסדר יום הכיפורים אומר.

2. כללי התפילה

כלל הדינים נפסקו **בשו"ע ונו"כ**; דיני ג' ראשונות ואחרונות בסימן קיב סעיף א ב, דיני ברכות אמצעיות

מזל טוב

ברכת מזל טוב ללידי מערכת הילכתא הג"ר משה ויידר שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו תח' בשעטו"מ
יהי רצון שיזכה לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים וירוה ממנה ומכל צאצאיו רוב נחת וקדושה אמן

כלומר, ברכת 'שמע קולנו' מיוחדת לכלל הבקשות, ולכן רשאי לבקש בה גם על שאר בקשות שאינם מעניין הברכה, וגם על העתיד, וגם על הרבים באמצע הברכה. **אחר התפילה:** בסוף התפילה לפני 'היה לרצון' או לאחריו, יכול לבקש כל בקשה שרוצה, ובכל לשון שרוצה. וטוב יותר לקבוע תפילות על כל הענינים הצריכים לו אחר שמונה עשרה, מאשר לקבועם בברכת שומע תפלה, כדי שכשיצטרך לענות קדיש או קדושה, יוכל לענות אחר אמירתו 'היה לרצון'.

מיד בסיום שמונה עשרה רשאי לומר תחנונים, ולכתחילה יאמר תחילה לפני התחנונים 'היה לרצון', ורשאי לסיים אחרי התחנונים שוב ב'היה לרצון'. וגם אם לא אמר 'היה לרצון' אינו חמור יותר מברכת שומע תפילה, ורשאי להוסיף בקשות ולהאריך בהם (שו"ע סימן קכב סעיף ב, משנה ברורה ס"ק ז, ח).

3. צרכי רבים בברכות אמצעיות

שיטת רבינו יונה: לשיטת רבינו יונה (ברכות דף כב: מדפי הרי"ף) יש ארבעה כללים בבקשת צרכיו בתפילה; 1. בברכת שומע תפילה, מבקש על כל צרכיו בכל האופנים. 2. בסוף כל ברכה אמצעית, מבקש מעין הברכה בלשון רבים. 3. באמצע ברכה אמצעית, מבקש רק בלשון יחיד. 4. אחרי סיום שמונה עשרה, מבקש בין בלשון יחיד בין בלשון רבים.

וביאר **הבית יוסף** (סימן קיט) שרבינו יונה הוכיח דבריו מכך שיש ארבע מימרות בגמ', מכאן שיש ארבעה חילוקי דינים. ופירש **במאמר מרדכי** (סימן קיט ס"ק ב) שלא דוקא ד' דינים, אלא הכוונה ד' כללים חלוקים, אבל מצד הדינים יש רק ג' דינים, כי 'שומע תפילה' ו'אחר גמר התפילה' דינים שווה.

יחיד לצורך רבים: לצורך רבים צריך לומר בלשון רבים, ואסור לומר בלשון יחיד, ומותר רק בסוף הברכה ולא באמצעה, שהרי כל הברכות נתקנו בלשון רבים, וכאשר מוסיף לשון רבים באמצע הברכה, נראה כמוסיף על מטבע הברכה שקבעו חכמים.

בסוף התפילה, בין קודם 'היה לרצון' בין לאחר 'היה לרצון', רשאי להאריך בין בלשון יחיד בין בלשון רבים. ולגבי יחיד בברכת שומע תפילה, נחלקו בשיטת רבינו יונה. לשיטת **הבית יוסף והשו"ע** רשאי לבקש גם באמצע הברכה בלשון רבים, מאידך לשיטת **הב"ח** גם בשומע תפילה אסור לבקש באמצע הברכה בלשון רבים, משום שנראה כמוסיף על הברכות.

יחיד לצורך יחיד: כשיש לו חולה בתוך ביתו, אומר את נוסח הבקשה בלשון יחיד ולא בלשון רבים, ולכן רשאי לבקש גם באמצע הברכה, כי אינו נראה כמוסיף.

רבים לצורך רבים: אומרים בלשון רבים, ומותר אפילו באמצע הברכה, כמו סליחות באמצע ברכה אמצעית של יום הכיפורים. ומה שרבים גזרו תענית והתפללו לרפואת

ב. בסימן קיט סעיף א ב, דיני סוף התפילה סימן קכב סעיף ב.

ראשונות ואחרונות: אסור להפסיק בבקשת צרכי יחיד בשלושה ראשונות, שהם סידור השבח לפני רבו, ובשלושה אחרונות שדומה לעבד שקיבל פרס מרבו המשבח והולך לו.

אולם חידשו **בתוס'** (ברכות דף לד. ד"ה אל ישאל, עבודה זרה דף ח. ד"ה אם), שלצורך רבים מותר להפסיק בג' ראשונות ובג' אחרונות, שזה הוא שבח וכבוד לרב שרבים צריכים לו, כמנהג לומר הזכרות של ימים נוראים בברכות ראשונות ובברכות אחרונות, ואומרים בתפילה קרובי' (פיוטים ויוצרות, ראשי תיבות קול רינה וישועה באהלי צדיקים, בית יוסף סימן סח), ו'עלה יבוא' בברכת רצה (שו"ע סימן קיב סעיף א, משנ"ב ס"ק א).

אמצעיות: ברכות אמצעיות דומות לעבד שמבקש פרס מרבו, ובכל ברכה אמצעית רשאי להוסיף מעין הברכה. ומבואר **בפרי מגדים** (סימן קיט אשל אברהם ס"ק א), וכן מדויק **ברש"י** (עבודה זרה ח. ד"ה מעין), שיבקש רק על ההוה ולא על העתיד, כגון שהיה משכח תלמודו יתפלל ב'אתה חונן', היה לו חולה בביתו יבקש עליו ב'רפאנו', אבל אל יבקש על הבריא שלא יחלה, וכן אם היה נצרך לפרנסה יתפלל ב'ברך עלינו', אבל לא יבקש על העתיד שלא יחסר לחמו (שו"ע סימן קיט סעיף א, משנ"ב ס"ק א).

וצריך להתחיל מאמר שלם מנוסח הברכה, כמו 'אתה חונן לאדם דעת', ואח"כ יבקש שיתן לו ד' דעה, כדי שהברכה תהיה עיקר והבקשה טפילה (משנ"ב סימן קיט ס"ק ג).

וביאר **בערוך השולחן** (סימן קיט סעיף א) שצריך להתחיל במטבע הברכה שטבעו חכמים, שהוא העיקר, וקודם שיאמר חתימת הברכה יבקש בקשתו, ויראה שייסיים בבקשתו במעין חתימה.

לאחר אמירת ברוך אתה ד', מצדד **הפמ"ג** (סימן קכב משבצות זהב ס"ק ב) שאסור להוסיף בקשה, ולא הכריע בדבר (משנ"ב סימן קיט ס"ק ז).

ומבואר **בראב"ד ובחידושי הר"ן** (עבודה זרה דף ח.) שאם יש לו חולה בתוך ביתו, אינו רשאי להמתין עד שומע תפלה, אלא יתפלל ברפאנו, ואם לא התפלל ברפאנו יתפלל בשומע תפילה.

שומע תפילה: ברכת 'שומע תפילה' כוללת כל הבקשות ולכן נתקנה, ולכן רשאי לבקש בה כל צרכיו בכל אופן שירצה, וכן רשאי לבקש בה גם על העתיד, כגון הבריא שלא יחלה, והעשיר שלא יחסר לחמו. וטוב להתודות על חטאיו ויאמר חטאתי עויתי פשעתי, ויבקש על מזונותיו אפילו הוא עשיר (שו"ע סימן קיט סעיף א, משנ"ב ס"ק א, ד).

ומפורש בדבריהם, שהאיסור הוא רק בתוך שמונה עשרה, אבל אחרי שמונה עשרה מותר, וכעין מה שמצינו, שהאמוראים הוסיפו נוסח משל עצמם לאחר שמונה עשרה.

5. שיטת הגר"א מוילנא

ידוע ומפורסם כמה חידושים מהגר"א (אמרי נועם ברכות דף ד: שנות אליהו ברכות פרק ה משנה א ד"ה כדי שיכוננו את לבם לאביהם שבשמים, סדור אזור אליהו עמוד מז, גר"א על אסתר פרק ח פסוק ג), בנושא בקשות בתפילה:

לפני 'היו לרצון': הבקשות בסוף התפילה יאמר קודם 'היו לרצון', כי אם יקדים אמירת 'היו לרצון', נמצא שכבר סיים את התפלה.

תפילה על כלל ישראל: עיקר מטבע התפילה שטבעו

חכמים, הוא תפילה על הכלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלמות ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, ורק לאחר סיום שמונה עשרה נתקנה תפילת 'אלקי נצור' על האדם עצמו, ולכן במטבע התפילה שטבעו חכמים אסור לכיין לצורך עצמו אפילו כשצריך לאותו דבר, אלא יתפלל על כלל ישראל, ורק במקום הצורך רשאי להוסיף תפילה מעין הברכה על עצמו. אמנם בתפילת 'אלקי נצור', יתפלל על עצמו, שתפילת 'אלקי נצור' נתקן על עצמו.

בסיום שמונה עשרה: המקום הראוי להוסיף בקשות ותחנונים על עצמו, הוא אחרי סיום שמונה עשרה, ב'אלקי נצור' לאחר סיום התפילה, כמבואר בגמ' (ברכות דף טז:) ו**בירושלמי** (ברכות דף ד:). שתפילות האמוראים היו אחרי התפילה.

6. הוראות פוסקי זמננו

דרך ישרה: מבואר ב**שו"ת אגרות משה** (יו"ד חלק ג סימן מה) לגבי אשה שצריכה להתוודות בתפילה, תתוודה אחרי גמר שמונה עשרה לפני 'אלוקי נצור', ולא ב'שמע קולנו', כי בשביל להוסיף תפילה ב'שמע קולנו' צריכה להיות בקיאה בהלכות תפילה, שלא לומר דברים יתרים שיהיו הפסק בברכה, לכן עדיף להוסיף לפני 'אלוקי נצור' שאין לדקדק שם כל כך בצורת ההוספת, ותוכל לבקש בכל לשון כל מה שתרצה.

מנהג הגר"ח **קניבסקי זצ"ל** (אלא ד' אמות עמוד נג) שהיה מבקש רק בסוף התפילה, כיון שבאמצע התפילה צריך להזהר בהרבה פרטים, כגון לקצר בבקשות וכדומה. והשיב (אשי ישראל פרק לב הערה סא), שגם אם ענה דברים של קדושה ב'אלוקי נצור', יכול אחר כך להוסיף בקשות פרטיות, ונחשב שאומרם באמצע התפילה.

המהרי"ל (ליקוטי מהרי"ל) ואמרו סליחות באמצע ברכת שלח לנו, אין ראייה להתיר רבים לצורך יחיד, כי רבים צריכים לתורת המהרי"ל, ודינו כרבים לצורך רבים.

שיטת הרא"ש: בנקודה אחת נחלקו **הרא"ש** (סימן כא), ו**הרמב"ם** (הלכות תפילה פרק ו הלכה ב ג), על רבינו יונה, וסוברים שיש רק 3 כללים ולא 4 כללים, כי בברכות האמצעיות בין באמצע הברכה ובין בסופה, רשאי לבקש בלשון רבים ובלשון יחיד, בין לצורך רבים בין לצורך יחיד, ואין הבדל לענין זה בין שומע תפילה לשאר ברכות אמצעיות. וכוננת רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת אם בא לומר בסוף ברכה וכו', למעט שלא יבקש בתחילת הברכה, אלא יתחיל מעין הברכה, ואחר כך יוכל להאריך בדברי ריצוי ותחנונים כרצונו. וכן מדויק **ברש"י** (עבודה זרה דף ח).

הלכה נפסק **בבית יוסף ובשו"ע** (סימן קיט סעיף א), ו**במשנ"ב** (ס"ק ט) כשיטת הרא"ש והרמב"ם, אלא שצריך לחוש לתחילתה לשיטת רבינו יונה.

4. אריכות וקביעות

אריכות: לדעת **המרדכי** (ברכות פרק אין עומדין סימן קג) כשמוסיף בברכה לצורך יחיד, לא יאריך אלא יקצר. ורק לאחר התפילה (גם קודם 'היו לרצון') מותר להאריך אפילו כסדר יום הכיפורים. אמנם לצורך רבים מותר להאריך גם בתוך התפילה (שו"ע סימן קיט סעיף ב).

קביעות: לדעת **המגן אברהם** (סימן קיט ס"ק א), ו**הברכי יוסף** (סימן קכב ס"ק ב), ועוד הרבה **אחרונים**, וכן נוקט **המשנ"ב** (סימן קיט ס"ק ד), ושער הציון ס"ק ב), רשאי להוסיף אפילו בקביעות.

וטוב לומר חטאת עויתי פשעתי, ולשאול מזונותי אפילו הוא עשיר (כתבים) וכמבואר **בוזהר הקדוש** (שמות דף סב:).

מאידך לדעת **הט"ז** (סימן קכב ס"ק ב) אין להוסיף בקביעות אפילו בשומע תפילה. וכתבו **האדר"ת** (תפילת דוד סימן יג), ו**הערון השולחן** (סימן קיט סעיף ב), נראה פשוט שאין לקבוע ולומר תמיד את היהי רצון על החולה ב'רפאנו', שנראה כאלו קבעוהו חז"ל, ובוודאי צריך שיהיה היכר בין תפילת חובה לתפילת הרשות, ורק בעת הצורך מותר להוסיף.

והרעיש הערוך השלחן, על המדפיסים שהוסיפו בסידורים ב'שמע קולנו' תפילה קבועה, אנא ד' חטאתי, אתה הוא הזן ומפרנס, ורבים אומרים אותו תמיד ככל תפילת שמונה עשרה. והוסיף שבוודאי גם לזה כוונת המגן אברהם, שהאדם לעצמו רשאי להוסיף, אך לא לעשות מזה נוסח קבוע לכלל המתפללים.

לדעת הגר"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון חלק ב עמוד עו) לגבי בקשה על החולה, אם החולה הוא מבני ביתו, יכול לבקש עליו בברכת 'רפאנו', ואם אינו מבני ביתו יבקש עליו ב'שומע תפילה' כשאר בקשות, שהרי צרכי רבים אין לבקש ב'רפאנו', וחולה שאינו מבני ביתו נחשב כרבים, ואם החולה הוא תלמיד חכם, אפילו שאינו קרובו יבקש עליו בברכת 'רפאנו', משום שנחשב כבני ביתו.

7. הצורך לפרש בקשתו

הלימוד מיעקב אבינו: כתב במשנה ברורה (ס"ק ב) בשם ה^{זוהר} וישלח דף קסט עמוד א) שלומדים מן הפסוק (בראשית פרק לב פסוק יב) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֲחָי מִיַּד עֵשָׂו שֶׁהִמְתַּלְּל צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת דְּבָרָיו כְּרֹאֵי, כְּפִי שֶׁעֲשֵׂה יַעֲקֹב אֲבִינוּ שִׁפְרֵשׁ תְּפִילַת לְהִינְצֵל מִיַּד אֲחָיו עֲשׂו הֲרִשֵׁעַ. וכתב השל"ה (פרשת וישלח דרך חיים תוכחת מוסר), ולא יחשוב המתפלל הרי הקדוש ברוך הוא בוחן לבות ומבין כוונתו, אלא יפרש את בקשתו. והטעם, כי מילות התפלה שנוצרות מהאותיות הקדושות, עולות למעלה ובוקעות ריקיעים.

ומפורסם דברי המדרש (אסתר רבה פרשה ז סימן כד) משל לאדם שהיה מהלך בדרך ומדוחק ההליכה נבקע קרסולו, התפלל הלואי היה לי חמור אחד, עבר שם שר רומי שחמורתו ילדה עיר קטן, אמר לו השר, קח את החמור הקטן הזה והרכב אותו על כתיפך, כיון שאינו יכול לילך ברגליו. אמר אותו אדם, הנה תפלתי נשמעה שהתפללתי שה' יזימן לי חמור, אבל אני לא שאלתי כהוגן שהיה לי לפרט את בקשתי שאני רוצה חמור לרכב עליו.

ובאור החיים (דברים פרק ג פסוק כג ד"ה עוד) הביא את דברי המדרש הללו, כשפירש את התנאי הרביעי מן התנאים הנצרכים לתפלה, 'שתהיה תפילתו מפורשת ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון'.

פלאי פלאות: דבר נורא מבואר בגמ' (בבא מציעא דף קו.) שאם בעל השדה אמר לחוכר לזרוע חטים, והחוכר זרע שעורים, ולקו השעורים יחד עם רוב השדות בבקעה, אומר לו בעל השדה, אם היית זורע חטים היה מתקיים בי הפסוק (איוב פרק כב פסוק כח) וַתִּגְדַּר אֹמֶרְךָ וַיִּקָּם לָךְ, ואני ביקשתי בתחילת השנה שאצליח בחטים, ולא ביקשתי על שעורים. הרי, שהתפילות מתקבלות בדיוק כפי הנוסח שביקש.

וכתב המשך חכמה (במדבר פרק כא פסוק א) שהמקור של הגמ' שהתפילה מתקבלת בנוסח המדויק, הוא מהפסוק וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עֶרְדַּ לְיֵשֶׁב הַנֶּגֶב, ופירש רש"י זה עמלק, ששינה לשונו ודיבר בלשון כנען כדי שישאל יתפללו לנצח את הכנענים, והם אינם כנענים. כלומר, למרות שאם היו יודעים שהם עמלקים היו מתפללים על עמלקים, מכל מקום התפילה מתקבלת כפי שהתפללו בפועל.

והורה (דעת נוטה חלק א עמוד שכב), שעדיף לבקש ב'אלוקי נצור', גם אדם שתמיד לא מספיק לסיים שמונה עשרה לפני קדושה, כי שמא הפעם כן יספיק קדושה עם הציבור, ואין לשנות ממה שכתב המשנ"ב. אך אם בשומע תפילה יכוין יותר, יעשה כרצונו. ולא יכפול ויבקש אותה בקשה פעמיים, גם בשומע תפילה וגם בסוף התפילה.

לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (פניני תפילה עמוד קח) לא יבקש באמצע התפילה, אפילו אם מרגיש בכך התעלות, כדי שלא יפסיד קדושה, שמוטר לענותה כשעומד בתחנונים שאחרי שמונה עשרה. וכל זמן שלא סיים את התחנונים שאחרי התפילה, רשאי להאריך בבקשות אפילו בזמן חזרת הש"ץ, וכמדויק במשנ"ב (סימן קכב ס"ק ח), שרשאי להאריך עד שעונה קדושה, למרות שכבר התחילו חזרת הש"ץ. אבל אם כבר עקר רגליו, השתעבד לשמוע חזרת הש"ץ, ואסור לו לומר תחנונים באמצע חזרת הש"ץ. כמבואר במשנ"ב (סימן קכד ס"ק יז) שיש לזוהר מלומר תחנונים בעת חזרת הש"ץ.

והוא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק ח הלכה טז ארחות הלכה 60, פרק ט אות ה, ביצחק יקרא בסוף הספר בהשלמות לעמוד 289) לגבי תפילה על חולה, גם לדעת המשנ"ב שיכול להוסיף בקביעות, מכל מקום לא יתפלל על כך בכל התפילות יום יום ברצף, כי הוא כמו נדר, וגם נראה כמתעקש ח"ו, וכן משום שנועשה כתפילת קבע על תחנונים, אלא יפסיק לזמן מה, ואחר כך כשירגיש רצון מחדש, שוב יתפלל על כך. והתנגד למה שמדפיסים בסידורי תפילה, את הנוסחאות לבקשה שאינן מטופס הברכה.

וביאר הגרש"ז א, שהתפילה על החולה בתוך התפילה, היא רק כאשר החולה בתוך ביתו, או חולה אחר שקשור אליו ומרגיש בצער, כי אין לבוא אל המלך ללא סיבה מיוחדת, שנדחק לבקש עבור זולתו. וגם בחולה אחר, לא נחשב צרכי רבים, כיון שמזכיר חולה מסוים.

והוסיף הגרש"ז א, הרוצה לבקש דבר בתפילתו, ולא הספיק בשומע תפילה, כי הזדרז להספיק לענות לקדושה, רשאי לעיתים לומר את בקשתו אחרי קדושה בחזרת הש"ץ, אך לא בקביעות, והעת המסוגלת ביותר לבקשות, היא בתחנון בעת אמירת 'שומר ישראל', לפני 'מתרצה ברחמים'.

והידש בשבט הלוי (חלק ח סימן כא) שהמוסיף תחנונים ומטרתו בשביל לעורר אל הכוונה, שלא תהיה תפילתו מצות אנשים מלומדה, מותר לבקש גם על העתיד, וכעין התעוררות הניגון שהזכיר שם. וכמבואר בספר חסידים (סימן קנח) וכשתתפלל תוסיף על כל ברכה וברכה מעניינה לצרכיך, כי ביותר הם מכינים את הלב, ואם לא תוכל להוסיף, לפי שהקהל סיימו קודם, תוסיף באחת או בשתיים, כדי שלא תצטרך למחר בברכה אחרת.

מנגל בשר עם מרשמלו

שאלה: בממתק הנקרא 'מרשמלו' (עשוי כספוג צבעוני מתוק), אחד הרכיבים המעמידים את המאכל (מצוין על גבי האריזה), הוא ג'לטין העשוי מדגים ואינו בטל כדון 'מעמיד'. ונשאלת השאלה, האם יש חשש לצלות מנגל של בשר, ולהניח מרשמלו על רשת הצליה, שהרי צולה ואוכל בשר ודגים ביחד. ומה הדין בדיעבד, האם נאסרו באכילה, והאם צריך להגעיל את רשת המנגל?

תשובה א': לדעת מומחי כשרות שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא) אסור להניח מרשמלו על רשת הצליה שהיה עליו בשר עד שיהבהב את רשת הצליה, ובוודאי שאסור לצלותם או לאוכלם ביחד.

הוסיפו, שיש כשרויות בהם הג'לטין מופק מעור הדג, אולם בכשרויות המהודרות הג'לטין מופק מקשקשת הדג (למניעת חשש ג'לטין מדגים טמאים), ויש להסתפק האם יש לעובדה זו השלכה לגבי האיסור של בשר ודגים שישודו מצד הסכנה, וחמירא סכנתא מאיסורא, או דלמא כיון שנכנס רק חומר מהקשקשת ששופטין אותה תחילה, נחשב כמו צפרנים, וצ"ע, ומספק אסור לאוכלו עם בשר. ומכל מקום לענין אכילת מרשמלו עם חלב הדבר הוכרע להיתר, ובפרט כאשר הג'לטין עשוי רק מקשקשים.

ולגבי הגעלת רשת המנגל, מבואר **בפתחי תשובה** שאם בישל בשר ודגים ביחד, הכלי צריך הגעלה, כי בלע איסור שיש בו סכנה, אבל אם בישל בשר עם בליעות של דגים או להיפך, אינו צריך הגעלה. ויש להסתפק אם הניח בשר ומרשמלו ביחד על המנגל האם המנגל צריך הגעלה כדון צלה בשר ודגים ביחד, או שאינו צריך הגעלה כיון שהמרשמלו אינו דג ממש. ולמעשה אינו צריך הגעלה, לפי הוראת הג"ר פנחס אפשטיין זצ"ל שלא שמענו שצריך להגעיל כלי שנתבשלו בו בשר ודגים ביחד, ומספיק להמתין מעת לעת.

תשובה ב': מאידך לדעת הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א (בהוראה לרבני הילכתא), ממתק המרשמלו אינו נחשב ממש דגים ופנים חדשות באו לכאן, וגם אין בו טעם דגים, לכן מותר להניח אותו על גבי רשת שצלו עליה בשר לפני כן, קל וחומר משיטות הפוסקים שהתירו ג'לטין מחיות טמאות, כי פנים חדשות באו לכאן. וכעין סברת הפוסקים להתיר אכילת ג'לטין עם חלב מטעם פנים חדשות.

וההיתר בתוקף, אפילו אם יתכן שנשארו חתיכות בשר על גבי הרשת, כשם שאין צריך ליטול ידיו בין בשר לדגים, כמבואר **בשו"ע ונו"כ** ("או"ח סימן קעג טעין ב) שבזמננו שנשתנו הטבעים אסור לאכול בשר ודגים ביחד ממש, אך לא חייבים לרחוץ את הפה והידיים ביניהם, אם כן הצליה בזה אחר זה מותרת.

ומכל מקום בזמן שמונח הבשר על הרשת, יש לזהר לכתחילה שלא להניח את המרשמלו יחד עם הבשר, ופשוט שצריך לזהר שלא יגעו זה בזה בזמן הצליה.

להבנת טעם ההיתר, חשוב להציג את בירור המציאות: במאכלים רבים כמו מעדנים חלביים סוכריות ג'לי חמוצצים וכדומה, ישנו מרכיב חיוני בשם 'ג'לטין', שתפקידו להקריש את המאכלים ולייצב אותם. בתהליך היצור של הג'לטין, לוקחים חומר בשם 'קולגן' שקיים בעצמות בעלי החיים, משרים אותו עם סיד וחומרים נוספים, מעבדים אותו ומשנים את מהותו עד שאינו ראוי לאכילה, ואחר כך עושים ממנו 'פנים חדשות' של חומר הנקרא ג'לטין, ומשום כך בדרות הקודמים היו מגדולי הפוסקים שהתירו אותו באכילה, גם באופן שמיוצר מחיות טמאות.

לעומתם, הרבה מגדולי פוסקים סברו שהג'לטין המיוצר מחיות טמאות אסור באכילה, ומותר רק ג'לטין המיוצר מחיות שהורוות. ולגבי בשר בחלב, אפילו שמעריבים את הג'לטין במוצרי חלב וכדומה, כיון שאין בו כבר טעם בשר, מותר משום שהשתנה במהלך העיבוד. וגם בהיתר זה יש מפקפקים.

כיום אפשר דרא, שמייצרים את הג'לטין הכשר למהדרין מעצמות וקשקשים של דגים טהורים. ואפילו לפי המנהג שלא לאכול דגים וחלב יחד, מכל מקום מותר לאכול את המעדנים החלביים שיש בהם ג'לטין כי פנים חדשות באו לכאן, ולכל הדעות אין חוששים באופן כזה לאיסור דגים עם חלב.

יש גם ג'לטין צמחוני, ולמשל בגאלה יש יצרנים שמכניסים ג'לטין כדי לייצב את הגאלה, ומכניסים רק ג'לטין צמחוני.

הבהרה והתנצלות

בגליון הקודם מספר 450 התפרסמה ידיעה בענין בדיקת הסכך מנגיעות. בטעות גמורה השתרבו בתוך הידיעה פרטים שאינם מדוייקים בעליל, כאשר בין המדבירים הוכנס בטעות שמו של אברך תלמיד חכם חשוב מאוד, המזכה את הרבים בגמ"ח להשאלת מכשיר ומכירת חומרי הדברה במחירי הקרן לניקוי הסכך ע"פ הוראות הג"ר משה ויא שליט"א, והיה כתוב שכביכול האברך מתעסק במלאכת ההדברה.

כאמור, מדובר בגמ"ח בעיר התורה מודיעין עילית הפועל לשם שמים להציל את ישראל מאיסורי תורה חמורים, המופעל ע"י אברך מופלג העמל בתורה לילות כימים. ואתנו תלין משותגת!

משיב כהלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 450 בסך 100 שקל מזומן
כמזכרת אברהם ישעיהו גלעד הי"ו
תלמוד תורה 'עטרת שלמה' בית שמש
שאלה: האם מותר וראוי לבקש בקשות
פרטיות בשבת ומדוע?**

במטבע התפילה (אלוקי צנור, יקום פורקן, ברכת החודש, הרחמן בברכת המזון, יהי רצון אחרי ברכות השחר, רבון העולמים אחרי שלום עליכם, רבש"ע בק"ש שעל המיטה), ובאופן פרטי (בתפילה, אחרי אמירת תהלים), בעת רצון (אחרי הדלקת נרות, בברית מילה כשהתינוק בוכה, על אתרוג בט"ו בשבט, תפילת השל"ה בער"ח סיון), על גשמיות ועל רוחניות, בפה ובהרהור, על חולה מסוכן ושאינו מסוכן?

מקורות: גמ' (ברכות דף כ.א, שבת דף יב. תענית דף ט.י). ירושלמי (שבת פ"ק טו הלכה ג וקרבן העדה שם). מדרש רבה (ויקרא פרשה לד), שו"ע ומשנ"ב (סימן קל סעיף א, סימן רסח סעיף ב, סימן רפח סעיף ט-י, סימן רצד סעיף א, סימן תקפד סעיף א) מג"א (סימן קכח ס"ק ע), אשל אברהם (ביטושאטש סימן ח).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הכללית. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחד מהאפשרויות הבאות.**
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שעות 02-5377085
 - עמדות 'נדרים פלוס' ו'לקהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשוט'
 - חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
 - בפקס מספר 1532-6507823
 - במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת

הרב משה דניאל בן הרב זאב וולף ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

דינים העולים

- א. ראשונות ואחרונות: אסור לבקש בקשות פרטיות בג' ראשונות, ובג' אחרונות. אבל לצורך רבים מותר.
- ב. אמצעיות: בברכות אמצעיות מותר לבקש בקשות פרטיות, מעין כל ברכה, ויקדים חלק מהברכה קודם הבקשה. ורשאי לבקש על ההווה כגון שיש לו חולה בתוך ביתו, ולא על העתיד שלא יחלה. אחרי אמירת ברוך אתה ד' לא יבקש. ב'שמע קולנו' מותר לבקש כל הבקשות, גם כשאינה מעין הברכה, וגם על העתיד.
- ג. בסוף התפילה: לאחר שסיים שמונה עשרה ברכות רשאי לבקש כל הבקשות, בין קודם 'יהיו לרצון' בין לאחריו, ולשיטת הגר"א הבקשות הם רק קודם 'יהיו לרצון'. מכמה סיבות עדיף לבקש את הבקשות הפרטיות בסוף התפילה ולא בברכות אמצעיות.
- ד. יחיד לצורך רבים: המבקש על רבים אומר בלשון רבים; בברכות אמצעיות מותר גם באמצע הברכה, ולרבינו יונה מותר רק בסוף הברכה, וטוב לחוש לדבריו. ב'שמע קולנו' גם לרבינו יונה מותר באמצע הברכה, ויש חולקים. לאחר התפילה לכו"ע מותר ליחיד לבקש לצורך רבים, גם באמצע 'אלוקי צנור'.
- ה. חזרת הש"ץ: מותר לבקש בקשות פרטיות אפילו אם מחמת כן יפסיד חזרת הש"ץ וקדושה, אבל עקר רגליו אסור לבקש בזמן חזרת הש"ץ.
- ו. אריכות וקביעות: יש מי שאומר שלצורך יחיד לא יאריך בבקשות פרטיות בתוך התפילה, אבל לאחר סיום שמונה עשרה רשאי להאריך. לצורך רבים מותר להאריך גם באמצע התפילה. נחלקו הפוסקים האם מותר להוסיף בקביעות בתוך שמונה עשרה, אבל ב'אלוקי צנור' לכו"ע מותר.
- ז. פירוש וכוונה: חובת המתפלל לפרש בקשתו כראוי. בבקשה פרטית צריך כוונה יתירה, יותר מסדר התפילה הקבוע שאם כיון לבו באבות יצא.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשוט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

נושא הגיליון הבא:

'בקשות פרטיות בשבת'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש על ידי הר"ר אלי רבינוביץ הי"ו לרגל שמחת הולדת בנו בשעטו"מ יהי רצון שייזכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, ולגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן.

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...